

Etter partikongressen

Notat – mars 2023

Arne Jon Isachsen
**Centre for Monetary
Economics (CME)**

Kina er ikke noe demokrati. Kina er et enmannsvelde. Xi Jinping står over alt og alle. Det er neppe heldig. Verken for Kina. Eller for resten av verden.

Innhold

Partikongressen	2
Demokrati på kinesisk.....	3
Maktfordelingen i Kina.....	5
Konsultativt demokrati.....	6
The two sessions	7
Mer om Sentralkomiteen og Partikongressen	8
Nærmere om talen Xi holdt til delegatene på Partikongressen	10

Partikongressen

Sentralkomiteen er det øverste organ i Det kinesiske kommunistpartiet (CCP). Siden 1982 har sentralkomiteen hvert femte år avholdt en stor nasjonal kongress. Den siste, som også var den 20. i rekken, fant sted fra 16. til 22. oktober i fjor. Noen uker før den strenge COVID-zero strategien ble gitt opp. Det krevde streng helsemessig kontroll av de 2.296 delegatene – hvorav kun 619 var kvinner – som ankom Beijing i den anledningen.

Minst like streng var den politiske kontrollen. Sikkerhet for at hver enkelt delegat har de rette synspunkter og holdninger. Når det kommer til stykket er jobben til delegatene knapt mer enn å se pene og glade ut, te seg bra og klappe på de rette stedene.

I tidligere tider hadde den årlige partikongressen et visst rom for debatt og meningsbrytninger. Partikongresser nå skal støtte opp under de politiske beslutningene som allerede er fattet. Applaus er bra. Men ikke nye innspill. Xi Jinping vil ha kontroll på det hele. Willy Wo-Lap Lam ved Center for China Studies, Chinese University of Hong Kong, sier det slik:

“Strongmen hate surprises—and will go the distance to ensure such events are carefully choreographed beforehand.”¹

Delegatene, som kommer fra overalt i Kina, og som representerer Kommunistpartiets vel 96 millioner medlemmer, skal velge hvem som skal sitte i Sentralkomiteen de neste fem årene. I alt 376 personer, hvorav 205 er faste (bare 11 av dem er kvinner) og 171 er vara medlemmer. De siste uten stemmerett. Imidlertid er det ikke så mange å velge blant. Bare rundt åtte prosent flere å stemme på enn plasser ledig.

Applaus er bra. Men ikke nye innspill. Xi Jinping vil ha kontroll på det hele.

Et mønster har etter hvert dannet seg når det gjelder sammensetningen av Sentralkomiteen. Rundt 45 prosent av de 376 som velges inn her, er partimedlemmer som jobber i provinsene eller på tilsvarende administrativt nivå²; 25 prosent kommer fra sentraladministrasjonen; 18

¹ <https://jamestown.org/program/the-20th-party-congress-and-the-future-of-elite-politics-in-china-an-interview-with-willy-wo-lap-lam/>.

² Administrativt er Kina delt inn i 34 områder: 23 provinser, 5 autonome regioner (Indre Mongolia, Guangxi, Tibet, Ningxia og Xinjiang), 4 store byer (Beijing, Tianjin, Shanghai og Chongqing) og 2 spesielle administrative enheter (Hong Kong og Macao).

prosent fra ledelsen i CCP, samt 10 prosent fra det militæret.³ Alle er valgt fra sine respektive miljøer. Alle må være gangs mennesker som ter seg vel, og er til å stole på. Og alle må være fast i troen på at Kinas vei under Xi Jinping er den rette.

Fra provinsene er det nå nærmest automatikk i at guvernøren så vel som partisekretæren er med i Sentralkomiteen. Bemerkt at guvernøren i den enkelte provins står klart under partisekretæren i makt og myndighet. Hvordan kan dette ha seg? Guvernør høres jo flott ut enn sekretær. Partisekretæren i provinsen er Partiets mann. Guvernøren er Regjeringens mann. Med Partiet som den klart viktigste institusjonen, følger det at partisekretæren i provinsen står over guvernøren.

Når Sentralkomiteen er valgt, skal den peke ut det 25 mann store Politbyrået.⁴ Og fra disse 25 blir syv hentet frem som medlemmer av Politbyråets stående komité (PBSC). Temmelig overraskende ble ingen fra fraksjonen til Hu Jintao valgt inn i Politbyrået. Det sies at nettopp dette var det Hu protesterte mot da han ble geleidet ut under avslutningen av Partikongressen.

Demokrati på kinesisk

I vestlige demokratier skiller vi mellom den lovgivende, utøvende og dømmende makt. I tillegg kommer den frie presse som «den fjerde statsmakt». Kina har også sin lovgivende myndighet, nemlig National People's Congress (NPC). Folkekongressen på norsk. Som vedtar nye lover. Det høres jo greit ut. Men virkeligheten er en annen. Maktens tinde er Partiet. Eller som Xi Jinping sa for noen år siden, i det han parafraserte Mao,

“Party, government, military, civilian, and academic; east, west, south, north, and center, the Party leads everything.”

Og videre,

³ Se ”China in Xi’s ”New Era”: The Return to Personalistic Rule”, av Susan L. Shirk, *Journal of Democracy*, April 2018, <https://www.journalofdemocracy.org/articles/china-in-xis-new-era-the-return-to-personalistic-rule/>.

⁴ Cheng Li ved Brookings sier det slik: “I knew that Hu Jintao’s protégés, those leaders whose careers advanced largely through the Communist Youth League ranks (known as tuanpai), would face diminished representation in the leadership, but I never expected that the PSC or Politburo would not include at least one tuanpai leader.” <https://www.brookings.edu/blog/order-from-chaos/2022/10/25/around-the-halls-the-outcomes-of-chinas-20th-party-congress/>

“All reforms to China’s legislative, advisory, and judicial bodies were first and foremost aimed to “strengthen the CCP leadership” so that “orders are executed without fail.””⁵

Maktens kjerne, den syv mann store stående komité i Politbyrået (PBSC), kan overstyre alt og alle. Beslutninger som treffes her, er som lov å regne:

“In practice, the Standing Committee (PBSC) is supreme over its parent bodies. Additionally, because China is a one-party state, Standing Committee decisions *de facto* have the force of law.”⁶

At PBSC er “... supreme over its parent bodies ...” betyr ganske enkelt at prinsippet om maktfordeling er fraværende. I et velfungerende diktatur må diktatoren og hans nærmeste være hevet over loven. Ved selv å ha makt og myndighet til å endre den.

State Council er betegnelsen på den utøvende myndighet. Regjering på norsk. Et rettsapparat, med tilhørende dømmende myndighet, er også på plass.

... den syv mann store stående komité i Politbyrået (PBSC), kan overstyre alt og alle.

For disse tre instansene – lovgivende, utøvende og dømmende myndighet – gjelder utsagnet til Xi Jinping om at Partiet står over dem alle. Hva det går om er å etablere et robust rammeverk som støtter opp under regimets totalitære styringsform. Eller som det heter i en fersk artikkel om rettsvesenet i Kina:

“It certainly is true that the CCP has moved further away from the liberal concept of ‘rule of law’ and is striving to construct a legal framework that sustains its ‘neo-totalitarian’ rule.”⁷

⁵ Se artikkel av [Shannon Tiezzi](https://thediplomat.com/2019/07/xi-jinping-continues-his-quest-for-absolute-party-control/) <https://thediplomat.com/2019/07/xi-jinping-continues-his-quest-for-absolute-party-control/>

⁶ https://en.wikipedia.org/wiki/Politburo_Standing_Committee_of_the_Chinese_Communist_Party

⁷ Se artikkelen “How the CCP is stalling China’s legal system” av Meng Ye, juni 2022, <https://www.eastasiaforum.org/2022/06/24/how-the-ccp-is-stalling-chinas-legal-system/>

Maktfordelingen i Kina

Partiet bestemmer hva som skal gjøres. Regjeringsapparatet ser til at vedtakene settes ut i livet. Begge institusjonene har sitt eget byråkrati og apparat spredt utover hele Midtens rike. «Fjellet er høyt og keiseren langt unna» er et gammelt ord i Midtens rike. Fravær av konkurrerende partier og lang avstand til Beijing gir stor makt til lokale ledere.

Deng Xiaoping ville gi den lovgivende makt (NPC) og den utøvende makt (Regjering eller State Council) mer makt. Jevnere fordeling av makt ville bidra til å sikre mindre misbruk av makt, mente Deng. Det ville redusere faren for arbitrære beslutninger basert på dårlig fundert virkelighetsoppfatning.

Med Xi Jinping ved roret har utviklingen gått i motsatt retning.

Monopol innebærer fravær av alternativer. Om et land skal kunne smykke seg med betegnelsen «demokrati», er det ikke da en forutsetning at de som sitter med makten, en dag ikke lenger gjør det? At det finnes både institusjoner og tradisjoner som gjør at makten, på ryddig og fredelig og forutsigbart vis, overlates til andre?

Fra 1992 og frem til 2018 hadde Kina et system der toppledelsen satt på åremål. Jiang Zemin ble plukket ut av Deng og satt til å lede Kina etter at daværende generalsekretær Zhao Ziyang i 1989 ble avsatt fordi han ønsket å gå i dialog med sultestreikende studenter på Tiananmen Square, eller Den Himmelske Freds Plass.⁸ I 2002 overlot Jiang – om enn noe motvillig – makten til Hu Jintao. Ti år senere lot Hu stafettpinnen gå videre til Xi Jinping. Så kom bruddet. At Xi i 2022 gjenoppnevnes til en ny periode som generalsekretær i Partiet til tross for at hans åremål på to ganger fem år er over, innebærer et dramatisk skifte i kinesisk politikk.

Om et land skal kunne kalles et demokrati, må det holdes regelmessige valg. Om man ikke har valg, men at de som styrer landet på fredelig vis skiftes ut etter fastsatte regler og kutyme, kan man da si at landet har et snev av demokrati? I så fall hadde Kina det, fra 1992 og frem til 2018. Dette året ble nemlig lovverket endret slik at det ble mulig for Xi å fortsette.

Hva hendte?

⁸Studentenes krav om demokrati, slutt på korrupsjon og lavere inflasjon ville ikke Deng og hans kumpaner diskutere. Militære styrker ble satt inn mot studentene. Mange liv gikk tapt. Tragedien på Den himmelske fredsplass den 4. juni og ukene deretter er en skamplett på Kinas omdømme
https://no.wikipedia.org/wiki/Demonstrasjonene_p%C3%A5_Den_himmelske_freds_plass

Deng var opptatt av at hans etterfølger – som Kinas de facto leder – fikk stort handlingsrom. I tillegg til å være generalsekretær i CCP sørget Deng for at Jiang Zemin også ble landets president, så vel som leder av Central Military Commission (CMC).⁹ En slik konstruksjon gav Jiang Zemin den nødvendige autoritet og myndighet til å holde Kina på stø kurs.

... var Deng livredd for at en «Mao-lignende» figur skulle dukke opp

På den annen side var Deng livredd for at en «Mao-lignende» figur skulle dukke opp. En leder med stort makt som ikke gir seg i tide. Av den grunn sørget Deng for å lovfeste at stillingen eller posisjonen som landets president ble begrenset til to ganger fem år.

Frem til Folkekongressen våren 2018 fungerte dette rimelig greit.¹⁰ Da besluttet Kinas lovgivende forsamling å ta bort regelen som sa at man bare kan gjenvelges én gang til posisjonen som Kinas president. Bak denne lovendringen stod selvsagt Xi Jinping.

Noen tilsvarende tidsbegrensning gjelder ikke for de to andre topposisjonene; generalsekretær i CCP og formann i CMC. Dermed er veien lagt åpen for at Xi Jinping kan gjenoppnevnes som Kinas president når Folkekongressen igjen samles i mars 2023.

Deng burde i grunnen tenkt seg litt bedre om. Sørget for å legge inn i konstitusjonen til CCP at den langt viktigere posisjonen som generalsekretær i Partiet var underlagt en tilsvarende tidsbegrensning. Da ville Xi Jinping ha måttet streve mer for å beholde makten.

Konsultativt demokrati

Chinese People's Political Consultative Conference (CPPCC) er et rådgivende organ uten noe motstykke i vestlige land. Dette er en organisasjon med variert medlemskap. Øverst på lista står det kinesiske kommunistpartiet (CCP). I tillegg er åtte andre politiske partier med – partier som eksisterte i 1949 den gangen Folkerepublikken Kina så dagens lys. Disse åtte

⁹ Bemerk at Deng selv nøyde seg med posisjonen som leder av CMC. Sammen med «de eldre» i Partiet gav det Deng nok makt til å knuse studentopprøret i Beijing sommeren 1989.

¹⁰ Hva mener jeg med «rimelig greit»? Da Jiang Zemin skulle overlate posisjonene som Kinas sterke mann til Hu Jintao i 2002/2003, valgte han selv å beholde posisjonen som leder av Militærkommissjonen. Det skulle gå nærmere to år før alle tre posisjonene var samlet på Hus hender. Generalene følte seg lite vel med å ha to sjefer. Til slutt ble Jiang presset til endelig å gi seg.

partiene erkjenner selv at de er underlagt Kommunistpartiet.¹¹ Men de blir gjerne med på å diskutere konkrete politiske utfordringer. Hva de kommer frem til og hvilke råd de gir blir hørt og lagt merke til av beslutningstakere i Kina.

Dette organet er organisert utover det ganske land. Et stort nettverk med kunnskapsrike folk som innen rammer kan diskutere vanskelige spørsmål, bidra med analyser og forslag til løsninger. Dette er hva kineserne kaller for «konsultativt demokrati». Folket selv er med på diskusjonen og kommer med ulike innspill. Til syvende og sist bestemmer Partiet.

CPPCC, sier sinolog Peter Mattis ved The Jamestown Foundation, er et sted hvor

“... all the relevant actors inside and outside the party come together: party elders, intelligence officers, diplomats, propagandists, soldiers and political commissars, united front workers, academics, and businesspeople.” In practice, the CPPCC serves as “the place where messages are developed and distributed among party members and the non-party faithful who shape perceptions of the CCP and China.”¹²

CPPCC er en viktig lyttepost for dem som styrer Kina. Hvilke tanker og strømninger gjør seg gjeldende i samfunnet? Samtidig som “non-party faithfuls” som bidrar til å forme folks oppfatninger av CCP og av Kina, får tilgang på nyttig informasjon.

The two sessions

To uker i mars, hvert år, avholdes det to parallelle sesjoner i Beijing. Det er

- National People’s Congress (NPC) som er landets lovgivende forsamling, og
- Chinese People's Political Consultative Conference (CPPCC) som er et rådgivende organ for dem som lager lover og for øvrig utøver makt.

¹¹ Her er navnene på noen av organisasjonene som er med i CPPCC: China Democratic League, China Association for the Promotion of Democracy, All-China Federation of Trade Unions, All-China Friendship of Taiwan Compatriots.

¹² https://en.wikipedia.org/wiki/Chinese_People%27s_Political_Consultative_Conference. Sitatet fortsetter slik: “... The composition of the members of the CPPCC changes over time according to national strategic priorities. Previously dominated by senior figures in real-estate, state-owned enterprises, and “princelings”, the CPPCC in 2018 was primarily composed of individuals from China's technology sector.”

Ved sesjonen som skal finne sted i mars 2023, vil et nytt tema stå på dagsorden, nemlig «the environment and resource sector». Det synes rimelig i lys av den økende vekten som legges på miljø- og ressursproblemer.

NPC vedtar lover. Sammensetningen av nasjonalforsamlingen er fullt og helt styrt av CCP, eller nærmere bestemt av det 25 mann store Politbyrået (for første gang på mange tiår er ingen kvinner med for femårsperioden som nå har startet). Eller enda mer presist, styrt av de syv som utgjør Politbyråets stående komité, forkortet til PBSC. For å bli med i Politbyrået må du være med i Sentralstyret. For å være med i PBSC må du være med i Politbyrået.

Vi noterer oss at lederen for den stående komité i NPC er en av de syv som sitter i PBSC. Og ditto for lederen i CPPCC. Når vi vet at Kinas statsminister, som NPC vil skifte ut i mars 2023, også er med i PBSC, ser vi hvordan all makt i Kina samles i Politbyråets stående komité.

Etttersom NPC og CPPCC bare samles et par uker hvert år, betyr det at den stående komité hvert sted har stor makt. På bakgrunn av det overstående er det vanskelig å unngå konklusjonen at Kina må betraktes som et fåmannsvelde. Eller enmannsvelde, med den makten Xi Jinping har gitt seg selv.

Mer om Sentralkomiteen og Partikongressen

På Partikongressens første dag legger generalsekretæren i Partiet frem Sentralkomiteens rapport for de siste fem årene. Rapporten som daværende generalsekretær Jiang Zemin la frem i september 1997, hadde som tema

“... to hold high the great banner of Deng Xiaoping Theory for an all-round advancement of the cause of building socialism with Chinese characteristics to the 21st century”

Hele rapporten var viet Deng som hadde gått bort vel et halvt år tidligere. Jiang kunne ikke få fremholdt sterkt nok det forbilde Deng var og er. Med sin vilje og evne til å prøve seg frem i den økonomiske politikken samtidig som han holdt en lav profil internasjonalt – ta tiden til hjelp, ikke vise seg frem – la han forholdene til rette for den solide økonomiske veksten Kina siden har erfart.

Mens Jiang Zemin har fokus utenfor seg selv – på Deng Xiaoping og hans betydning for Kina – har Xi Jinping i sin rapport til CCPs Kongress i 2022 fokusert på egen person. Temaet for Partikongressen i 2022,

“... holding high the great banner of socialism with Chinese characteristics, fully implementing the Thought on Socialism with Chinese Characteristics for a New Era, ... carrying forward the great founding spirit of the Party, ... and striving in unity to build a modern socialist country in all respects and advance the great rejuvenation of the Chinese nation on all fronts.”

er ikke noe annet enn Xis egne tanker som ble lagt inn i konstitusjonen for CCP allerede i 2017. Som det heter i rapporten fra den gang:

“The Congress ratified changes to the Constitution of the Chinese Communist Party, including the incorporation of Xi Jinping Thought on Socialism with Chinese Characteristics for a New Era. Xi thus became the first leader since Deng Xiaoping to append his name into party ideology; the change also led to many international media outlets calling Xi the “most powerful leader since Mao.”¹³ (min kursivering)

Og som den gang fikk rosende omtale av det statlige nyhetsbyrået Xinhua:

“The amendment, juxtaposes Xi’s thought with Marxism-Leninism, Mao Zedong Thought, Deng Xiaoping Theory, the Theory of Three Represents, and the Scientific Outlook on Development... The resolution stresses that Xi’s thought must be upheld on a long-term basis and constantly developed.”

Bemerk her at Xis bidrag er på linje med Maos og Dengs i den betydningen at forfatterens navn er med. Jiang Zemin med sine “Three Represents” som åpnet opp for at forretningsfolk og næringsdrivende også kunne bli medlem av Partiet så vel som Hus “Scientific Outlook on Development” som er opptatt av utviklingen av et “Harmonious Society”, står uten forfattere.

På denne måten stiller Xi seg i klasse med Mao og Deng. Hopper elegant over sine to nærmeste forgjengere. Som står i fare for gradvis å viskes ut av historien. Eller i hvert fall blekne noe.

¹³ https://en.wikipedia.org/wiki/19th_National_Congress_of_the_Chinese_Communist_Party

På denne måten stiller Xi seg i klasse med Mao og Deng.

At tankene til den sittende generalsekretæren i CCP skal være temaet for den sittende generalsekretærens tale til delegatene på den årlige partikongressen, oppfattet mange som underlig og kanskje noe upassende. Men hva kan de gjøre med det?

Nærmere om talen Xi holdt til delegatene på Partikongressen

I artikkelen "The Great Entrenchment: An Unofficial Synopsis of 'Twentieth Party Congress Spirit'" lar forfatteren Holly Snape første akt hete:

The Theme: Study Me! Be Loyal and Struggle!

Hvilket fanger opp Xi Jinpings selvsentrerte tilnærming. Temaet for rapporten er "Comprehensively implementing Xi Jinping Thought". Partimedlemmene må finne tid til nøye å studere Xis tanker. De må være lojale mot ham personlig. Og gjøre seg klare til å kjempe for hans tanker og ideer.¹⁴

Jeg skal her ta opp enkelte avsnitt i rapporten som Xi Jinping la frem for Kongressen på vegne av Sentralkomiteen i CCP. På engelsk er talen på 63 tettskrevne sider. Ettersom det tar lenger tid å lese opp 63 sider enn de 104 minuttene som Xis tale tok, ble ikke hele rapporten fremført.

På side 9 i rapporten står dette å lese:

"We have ensured a more complete and lasting sense of fulfillment, happiness, ..."

Myndighetene kan ta i bruk virkemidler med sikte på å oppnå ønskverdige mål. Men kan de garantere ("ensure") at målet oppnås? "... lasting sense of fulfillment, happiness, ...", er ikke det en temmelig "tall order"? Er det slik at de som står i spissen for totalitære samfunn biller seg inn at de kan gjøre folk lykkelige? Men det er det vel bare det enkelte individ selv som må streve med?

¹⁴ <https://madeinchinajournal.com/2022/12/14/the-great-entrenchment-an-unofficial-synopsis-of-twentieth-party-congress-spirit/>

På side 11 leser vi:

“We have waged a battle against corruption on a scale unprecedented in our history. Driven by a strong sense of mission, we have resolved to “offend a few thousand rather than fail 1.4 billion” and to clear our Party of all its ills.”

To “offend a few thousand” må vel bety at man tar noen få tusen for korrupsjon som ikke er korruperte? Men at den prisen må samfunnet betale for å beskytte de 1,4 milliarder ukorruperte kinesere? I så fall avdekker denne setningen en annen holdning til dom og straff enn hva vi er opplært til. Nemlig at å straffe noen uskyldige må man for all del unngå.

På side 36:

“An impartial judiciary is the last line of defense for social fairness and justice.”

Er det virkelig slik i Kina at «... et upartisk rettsvesen er det ultimate forsvar for sosial rettferdighet»? Hva med kravet om at Partiet står over alt og alle? At rettsapparatet i Kina tidvis brukes for rene politiske formål, der både “fairness” og “justice” settes til side, er ikke det helt åpenbart?

Av ting som ikke ble lest opp, var dette avsnittet på side 52:

“The policies of peaceful reunification and One Country, Two Systems are the best way to realize reunification across the Taiwan Strait; this best serves the interests of Chinese people on both sides of the Strait and the entire Chinese nation.”

Med erfaringene i Hong Kong friskt i minne er nok Kina nå mer i tvil om “One Country, Two Systems” er en farbar vei for å løse Taiwan-spørsmålet.

10. Mars 2023,

Home Page: <http://home.bi.no/fag87025>